

УДК 346.2:620.92(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.75>

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК АКТОРИ СПРИЯННЯ «ЗЕЛЕНОМУ» ЕНЕРГЕТИЧНОМУ ПЕРЕТВОРЕННЮ

Чавостін Д.А.,

аспірант Державної установи

«Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України»

ORCID: 0009-0006-7178-4107

e-mail: chavostin@gmail.com

Чавостін Д.А. Суб'єкти господарювання як актори сприяння «зеленому» енергетичному перетворенню.

У статті здійснено аналіз правового статусу суб'єктів господарювання як ключових акторів «зеленого» енергетичного перетворення в Україні. Досліджено еволюцію законодавчого регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, починаючи від прийняття Закону України «Про енергозбереження» 1994 року до сучасних спеціалізованих нормативних актів. Проаналізовано систему законодавчих актів, що регулюють відносини у сфері виробництва енергії з відновлювальних джерел, зокрема механізми «зеленого» тарифу, аукціонні процедури та особливості правового статусу різних категорій суб'єктів господарювання.

Особливу увагу приділено інтеграції національного законодавства з нормами Європейського Союзу, зокрема імплементації Четвертого Енергопакету ЄС «Чиста енергія для всіх європейців» та виконанню зобов'язань України в рамках членства в Енергетичному Співтоваристві. Розглянуто вплив повномасштабної агресії на розвиток альтернативної енергетики та зміну ставлення до відновлювальних джерел енергії як критично важливого елементу енергетичної безпеки держави.

Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття та класифікації суб'єктів у сфері альтернативної енергетики. Розглянуто багаторівневу структуру суб'єктного складу відносин у цій сфері: від органів державного управління та регулювання до безпосередніх виробників, операторів систем передачі та розподілу, трейдерів і споживачів електроенергії. Обґрунтовано специфічну роль кожної категорії суб'єктів господарювання у забезпеченні переходу до сталої енергетики та реалізації стратегічних завдань збільшення частки відновлювальних джерел енергії до понад 25% загального електроспоживання до 2035 року.

Визначено перспективні напрями вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики з урахуванням комплексного характеру відповідних відносин, динамічності розвитку технологій, цифровізації управлінських процесів та необхідності стимулювання інвестицій у відновлювальну енергетику в умовах воєнного стану та повоєної відбудови. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень механізмів взаємодії між різними категоріями суб'єктів господарювання та оптимізації адміністративно-правових процедур у цій сфері.

Ключові слова: альтернативна енергетика, суб'єкти господарювання, відновлювальні джерела енергії, зелене енергетичне перетворення, правовий статус, енергетична безпека, ринок електричної енергії.

Chavostin D.A. Business entities as actors of promoting «green» energy transformation.

The article analyzes the legal status of business entities as key actors of «green» energy transformation in Ukraine. The evolution of legislative regulation of the activities of business entities in the field of alternative energy is studied, starting from the adoption of the Law of Ukraine «On Energy Saving» in 1994 to modern specialized regulatory acts. The system of legislative acts regulating relations in the field of energy production from renewable sources is analyzed, in particular, the mechanisms of the «green» tariff, auction procedures and features of the legal status of various categories of business entities.

Special attention is paid to the integration of national legislation with the norms of the European Union, in particular, the implementation of the Fourth EU Energy Package «Clean Energy for All Europeans» and the fulfillment of Ukraine's obligations within the framework of membership in the Energy Community. The impact of full-scale aggression on the development of alternative energy and the change in attitude towards renewable energy sources as a critically important element of the state's energy security is considered.

Scientific approaches to defining the concept and classification of entities in the field of alternative energy are analyzed. The multi-level structure of the subject composition of relations in this area is considered: from state administration and regulatory bodies to direct producers, operators of

transmission and distribution systems, traders and consumers of electricity. The specific role of each category of business entities in ensuring the transition to sustainable energy and implementing the strategic objectives of increasing the share of renewable energy sources to over 25% of total electricity consumption by 2035 is substantiated.

Promising directions for improving the legal regulation of the activities of business entities in the field of alternative energy are identified, taking into account the complex nature of the relevant relations, the dynamics of technological development, the digitalization of management processes and the need to stimulate investments in renewable energy in conditions of martial law and post-war reconstruction. The need for further research into the mechanisms of interaction between different categories of business entities and the optimization of administrative and legal procedures in this area is substantiated.

Key words: alternative energy, business entities, renewable energy sources, green energy transformation, legal status, energy security, electricity market.

Постановка питання. Протягом тривалого періоду основою електрогенерації залишалося викопне паливо, а масштабне освоєння родовищ корисних копалин у свій час стало каталізатором індустріального зростання держав, що володіли значними природними ресурсами. Сучасні тенденції розвитку глобальної економіки потребують нарощування обсягів виробництва електроенергії, водночас антропогенний вплив на клімат уперше за останні десятиліття став очевидним явищем. Глибока інтеграція енергетичного сектору з усіма галузями світового господарства актуалізує питання щодо глобальних наслідків трансформаційних процесів в енергетиці. Згідно з аналітичними даними, темпи зростання споживання відновлювальних джерел енергії демонструють стійке прискорення з 2010 року, і цей тренд прогнозовано посилюватиметься надалі.

Отже, у контексті сучасного розвитку світової економіки питання впровадження відновлювальних джерел енергії набувають критичної важливості, оскільки охоплюють не лише енергетичний сектор, а й торкаються екологічних викликів та глобальних кліматичних трансформацій. Україна, будучи повноправним учасником міжнародної спільноти, продовжує активну участь у вирішенні цих питань навіть в умовах воєнного стану. Ще до початку повномасштабної агресії держава інтегрувалася у міжнародні енергетичні ініціативи та визначила стратегічну мету – збільшити частку відновлювальних джерел енергії до понад 25% загального електроспоживання до 2035 року. Ці завдання залишаються пріоритетними і сьогодні. Відтак, актуальним є дослідження правового статусу суб'єктів господарювання які активно сприяють «зеленому» енергетичному перетворенню [1, с. 455-456].

Метою статті є аналіз окремих аспектів правового статусу суб'єктів господарювання як ключових акторів «зеленого» енергетичного перетворення в Україні, дослідження еволюції законодавчого регулювання їхньої діяльності та визначення перспективних напрямів удосконалення правового забезпечення функціонування цих суб'єктів у контексті інтеграції національної енергетичної системи до європейського правового простору та реалізації стратегічних завдань сталого розвитку енергетичного сектору держави.

Стан опрацювання проблематики. Джерельну базу дослідження становить комплекс нормативно-правових актів, наукових праць та стратегічних документів, що регулюють питання альтернативної енергетики в Україні.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних дослідників, що присвячені різним аспектам правового статусу суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. І. Фадєєва досліджує проблеми розвитку та тарифоутворення в «зеленій» енергетиці в умовах невизначеності [1, с. 455-456]. О. Маслак та А. Кузь аналізують напрямки трансформації управління підприємствами в умовах переходу до зеленої енергетики [18, с. 56]. Д. Полюхович детально розглядає суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії, виокремлюючи три основні групи таких суб'єктів [19, с. 113-119]. Б. Олійник досліджує теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання первинного ринку електричної енергії України [23, с. 141-148].

Особливу увагу заслуговує дисертаційне дослідження Д. Молдованова, присвячене фінансово-правовому забезпеченню державної політики у сфері альтернативної енергетики [24], де автор пропонує чотирирівневу систему суб'єктів у сфері альтернативної енергетики та формулює комплексне визначення суб'єкта у цій сфері. Т. Шендер аналізує правовідносини у сфері використання альтернативних (відновлювальних) джерел енергії, підкреслюючи комплексність та динамічність їх правового регулювання [25, с. 40-46]. Теоретико-методологічну основу складають також праці з загальної теорії права, зокрема роботи М. Хаустової [20, с. 29-38], Т. Санжарук [21, с. 91-95] та О. Скакун [22], які розкривають поняття суб'єкта права та суб'єкта правовідносин, що є фун-

даментальними для розуміння правового статусу суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики.

Виклад матеріалу дослідження. Відзначимо, історія розвитку законодавства у сфері альтернативної енергетики незалежної України розпочинається з 1994 року, коли вперше на законодавчому рівні була визначена дефініція «нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії» Законом України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року (втратив чинність на підставі Закону № 1818-IX від 21.10.2021) [2]. Відповідно до цього Закону нетрадиційні й поновлювальні джерела енергії визначались як джерела, що постійно існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі у вигляді потоків енергії Сонця, вітру, тепла Землі, енергії морів, океанів, річок, біомаси.

Револьюційними законодавчими актами у сфері альтернативної енергетики стали також Закони України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. № 555-IV [3], «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. № 1391-XIV [4], «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. № 2509-IV [5], а також Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 р. № 2480-VI [6].

Так, зокрема стаття 9-1 і стаття 9-3 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [3]: 1) установлює обмежений строк існування «зеленого» тарифу як способу стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел – до 31.12.2029; 2). установлює обмеження щодо строку введення в експлуатацію об'єктів, черг будівництва (пускових комплексів) суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малі гідроелектростанції) на об'єктах електроенергетики або чергах їх будівництва (пускових комплексах) незалежно від встановленої потужності таких об'єктів і можуть скористатися «зеленим» тарифом – 01.01.2020; 3) виключає з переліку суб'єктів, які можуть скористатися «зеленим» тарифом тих суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малі гідроелектростанції) на об'єктах електроенергетики або чергах їх будівництва (пускових комплексах), що введені в експлуатацію з 01.01.2020, відповідно до ст. 9-3 згаданого Закону, зобов'язані брати участь в аукціонах. До останніх, згідно із цією правовою нормою, належать суб'єкти господарювання, які мають намір виробляти електричну енергію з енергії вітру або сонячного випромінювання та для яких установлена потужність об'єктів електроенергетики або черг (пускових комплексів).

Показовим з точки зору розвитку правового регулювання отримання електричної енергії з відновлювальних джерел був Закон України «Про електроенергетику», який втратив чинність 01.07.2019 [7], але заклав основи для подальшого розвитку, що знайшов своє продовження у Законі України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 р. № 2019-VIII [8].

Повномасштабне вторгнення і його тривалість змінила ставлення до «зеленої» енергетики як населення так і держави, оскільки станції, що працюють на відновлюваних джерелах енергії «рятували» систему під час значних дефіцитів і, очевидно, є найшвидшим способом такі дефіцити замінити. Підтвердженням намірів держави до розвитку відновлюваних джерел енергії є затвердження низки стратегічних державних документів, що частково, або повністю стосуються цієї сфери, а саме: Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року [10], Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання [11], Стратегія розвитку розподіленої генерації на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 роках [12], Концепція впровадження «розумних мереж» в Україні до 2035 року [13].

Україна, будучи повноправним учасником міжнародної спільноти, взяла на себе низку зобов'язань у цій галузі відповідно до ратифікованих міжнародних договорів, які регламентують діяльність держав у зазначеній сфері. Так, зокрема, не слід також забувати й про те, що наша країна взяла на себе зобов'язання з імплементації Четвертого Енергопакету ЄС «Чиста енергія для всіх європейців» як член Енергетичного Співтовариства [14, с. 207]. План України на 2024-2027 роки, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244-р, передбачає ряд реформ у сфері енергетики для приведення національного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС [15].

Проекти виробництва енергії з альтернативних джерел є частиною реалізації Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, який є міжнародною угодою, покликаною скоротити викиди парникових газів [16].

З ухваленням Закону України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» від 15.12.2010 Україна взяла на себе зобов'язан-

ня здійснити імплементацію низки директив Європейського Союзу, серед яких Директива 2001/77/ЄС щодо сприяння використанню електроенергії, виробленої за допомогою відновлюваних джерел енергії [17].

В рамках мети нашого дослідження, відзначимо, сучасні реалії характеризуються суттєвою трансформацією умов здійснення господарської діяльності. Передусім спостерігається ускладнення бізнес-середовища, в якому оперують суб'єкти господарювання. Паралельно відбувається вдосконалення управлінського інструментарію, розвиток цифрової інфраструктури підприємництва, автоматизація управлінських процесів та посилення значущості стратегічного планування. За таких умов трансформація суб'єктів господарювання сприяє підвищенню ефективності вирішення існуючих проблем та формуванню адекватної відповіді на актуальні виклики. Додатковим чинником, що зумовлює необхідність модернізації управлінських підходів, є перехід до моделі зеленої енергетики [18, с. 56].

Відзначимо, Закон України «Про ринок електричної енергії» [8] запроваджує нових учасників ринку у сфері «зеленої енергетики» та встановлює нові дефініції, (які, до речі, дещо відрізняються від визначень у суміжному законодавстві, зокрема й, щодо суб'єкта альтернативної енергетики.

Належне правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії, відзначає Д. Полюхович, є необхідною передумовою реалізації зазначених цілей. Системоутворюючим елементом таких відносин виступають їхні суб'єкти, тому визначення їх поняття та складу є фундаментом для подальшого вдосконалення нормативного регулювання їхньої діяльності, конкретизації завдань, функцій, прав та обов'язків у сфері адміністративно-правового забезпечення використання альтернативних джерел енергії.

Визначення поняття суб'єкта у сфері використання альтернативних джерел енергії передбачає попереднє з'ясування сутності категорії «суб'єкт». Юридичний словник трактує суб'єкта правовідносин як особу (фізичну або юридичну), державу, державне чи муніципальне утворення, яким законом надано здатність безпосередньо або через представника володіти суб'єктивними правами та нести юридичні обов'язки, тобто бути правосуб'єктними. М. Хаустова, в свою чергу, конкретизує це поняття, визначаючи суб'єкта правовідносин як індивідуально визначеного суб'єкта права, що реалізував свою правосуб'єктність через втілення конкретних прав і свобод у конкретних правовідносинах [20, с. 34]. Т. Санжарук обґрунтовує похідність понять «суб'єкт правовідносин» та «учасник правовідносин» одне від одного [21, с. 91–94].

У загальнотеоретичному аспекті суб'єкти правовідносин трактуються як правоздатні учасники суспільних відносин, що володіють юридичними правами та обов'язками, тобто індивідуальні або колективні носії права, які втілюють свою правосуб'єктність через реалізацію суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності у конкретних правовідносинах [22, с. 354]. Це фактичні учасники правових зв'язків, безпосередньо залучені до правовідносин [19, с. 114].

В контексті тематики нашого дослідження, зокрема, Д. Полюхович обґрунтовує, що суб'єктами правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії виступають учасники таких відносин, наділені правосуб'єктністю, які реалізують суб'єктивні права та виконують відповідні обов'язки. Дослідниця виокремлює три основні групи таких суб'єктів: органи державної влади (що формують та реалізують державну політику через управлінські, контрольні та наглядові функції), органи місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання різних форм власності й організаційно-правових форм [7, с. 118].

Б. Олійник, в свою чергу, обґрунтовано відзначає, що суб'єктний склад правових відносин (в контексті адміністративно-правового статусу) на первинному ринку електричної енергії представлений двома групами учасників. Першу становлять фізичні та юридичні особи – ліцензіати, що провадять господарську діяльність відповідно до ліцензійних умов. Другу групу формують суб'єкти владних повноважень, зокрема органи державної влади, що безпосередньо здійснюють адміністративно-правове регулювання ринку електричної енергії: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство енергетики України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Антимонопольний комітет, Аукціонний комітет, Державна інспекція енергетичного нагляду України та інші [23, с. 143].

Д. Молдованов пропонує чотирирівневу систему суб'єктів у сфері альтернативної енергетики. Перший рівень представлений суб'єктами державного управління та регулювання: Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, тодішнім Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, та Державною інспекцією енергетичного нагляду (втім, включення останнього органу до цієї групи, за твердженням науковця, викликає сумніви, оскільки інспекції, будучи центральними органами виконавчої влади, здійснюють контрольно-наглядові, а не управлінсько-регулятивні функції). Другий рівень становлять безпосередні виробники енергії з альтернативних джерел – юридичні особи та приватні домогосподарства. До третього рівня дослідник

відносить суб'єктів, відповідальних за купівлю-продаж електроенергії у виробників та її передачу споживачам: оператора системи передачі, оператора системи розподілу та трейдерів. Четвертий рівень формують безпосередні споживачі енергії, виробленої з альтернативних джерел, включаючи енергетичні кооперативи та домогосподарства. На підставі цієї класифікації дослідник визначає суб'єкта у сфері альтернативної енергетики як господарюючого суб'єкта, який незалежно від відомчої належності та форми власності здійснює господарську діяльність з генерації, передачі або споживання електроенергії, виробленої з альтернативних джерел [24, с. 87–89].

Правове регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики характеризується, відзначає Т. Шендер, комплексністю та динамічністю розвитку. Специфікою цих відносин є використання у господарській діяльності особливих джерел генерації енергії. Відтак, суспільні відносини у сфері альтернативної енергетики виникають з приводу провадження господарської діяльності в одному секторі економіки та розвиваються у взаємодії. Їм притаманне широке коло учасників – суб'єктів господарювання, споживачів, держави. Такі відносини демонструють предметне різноманіття, оскільки містять ознаки приналежності до предмета регулювання різних галузей права – господарського, екологічного, адміністративного, фінансового, земельного тощо. Будучи єдиними за економічною природою, вони одночасно регулюються нормами різної галузевої належності, об'єднаними спільною метою правового впливу [25, с. 46].

Суб'єктний склад господарсько-виробничих відносин у сфері альтернативної енергетики формують учасники енергетичних ринків. Згідно з класифікацією, закріпленою Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII [8], до них належать: споживачі, виробники, електропостачальники, трейдери, оператор системи передачі, оператори системи розподілу, оператор ринку, гарантований покупець.

Суб'єктом у сфері альтернативної електроенергетики, пише Д. Молдованов, є господарюючий суб'єкт незалежно від його відомчої належності та форми власності, який здійснює господарську діяльність з генерації, передачі або споживання електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії [24, с. 44].

Висновки. Таким чином, дослідження правового статусу суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики засвідчує їхню визначальну роль як ключових акторів «зеленого» енергетичного перетворення в Україні. Законодавча еволюція, що розпочалася з прийняттям Закону «Про енергозбереження» 1994 року та продовжилася через низку спеціалізованих нормативних актів, сформувала комплексну систему правового регулювання діяльності цих суб'єктів. Сучасний етап характеризується інтеграцією національного законодавства з нормами ЄС, зокрема імплементацією Четвертого Енергопакету «Чиста енергія для всіх європейців», що створює сприятливе правове середовище для розширення участі господарюючих суб'єктів у процесах енергетичної трансформації.

Суб'єктний склад відносин у сфері альтернативної енергетики характеризується багаторівністю та функціональним різноманіттям. Від безпосередніх виробників електроенергії з відновлювальних джерел (юридичних осіб та приватних домогосподарств) до операторів систем передачі та розподілу, трейдерів і споживачів – кожна категорія суб'єктів господарювання виконує специфічну роль у забезпеченні переходу до сталої енергетики. Повномасштабна агресія продемонструвала критичну важливість розподіленої генерації на базі відновлювальних джерел, що підтвердило стратегічне значення діяльності цих суб'єктів для енергетичної безпеки держави та їхню спроможність оперативно компенсувати дефіцити в енергосистемі.

Цілком зрозуміло, правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики потребує подальшого вдосконалення з урахуванням комплексного характеру відповідних відносин. Існуюча система стимулювання через «зелений» тариф, аукціонні механізми та стратегічні державні документи (Національний план з енергетики та клімату до 2030 року, Стратегія розвитку розподіленої генерації до 2035 року) формують передумови для активізації господарської діяльності у цій сфері. Водночас динамічність розвитку технологій, цифровізація управлінських процесів та зміна бізнес-середовища вимагають гнучкого правового інструментарію, здатного адаптуватися до нових викликів та забезпечувати ефективну реалізацію зобов'язань України перед міжнародною спільнотою.

І, насамкінець, перспективність подальших досліджень, на наш погляд, полягає у поглибленому аналізі механізмів взаємодії між різними категоріями суб'єктів господарювання, оптимізації зокрема й адміністративно-правових процедур ліцензування та контролю, а також вивченні можливостей розширення участі малих і середніх підприємств та домогосподарств у процесах «зеленого» енергетичного перетворення. Особливої уваги заслуговує дослідження правових механізмів стимулювання інвестицій у відновлювальну енергетику в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови, що визначатиме траєкторію сталого розвитку енергетичного сектору України на найближчі десятиліття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фадєєва І.В. «Зелена» енергетика: проблеми розвитку та тарифоутворення в умовах невизначеності. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. № 6 (324). С. 455–460.
2. Про енергозбереження: Закон України від 01 липня 1994 року № 74/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/74/94-вр> (дата звернення: 07.09.2025).
3. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
4. Про альтернативні види палива: Закон України від 14.01.2000 № 1391-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
5. Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу: Закон України від 05.04.2005 № 2509-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2509-15#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
6. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2480-17#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
7. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтня 1997 року № 575/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
8. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
9. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30.06.2023 № 3220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>.
10. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kr240587?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01.
11. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kr240761?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01.
12. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kr240713?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01.
13. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kr220908?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01.
14. Протокол № 77 засідання Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 16.11.2023. URL: <https://www.nerc.gov.ua/storage/app/uploads/public/656/4aa/83e/6564aa83ebfc7652773460.pdf>.
15. Порядок купівлі гарантованим покупцем електричної енергії, виробленої з альтернативних джерел енергії: постанова НКРЕКП від 26.04.2019 № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0641874-19#Text>.
16. Про тепlopостачання: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15#Text>.
17. Концепція реалізації державної політики у сфері тепlopостачання: розпорядження КМУ від 18.08.2017 № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2017-р#Text>.
18. Маслак О.О., Кузь А.В. Напрямки трансформації управління підприємствами в умовах переходу до зеленої енергетики. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. С. 55–59.
19. Полюхович Д.І. Суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 113–119.
20. Хаустова М. Суб'єкт права як елемент правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3. С. 29–38.
21. Санжарук Т.О. Поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 91–95.
22. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
23. Олійник Б. Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання первинного ринку електричної енергії України. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 141–148.
24. Молдованов, Д.В. Фінансово-правове забезпечення державної політики у сфері альтернативної енергетики: дис. ... д-ра філос.: 081. Харків, 2020. 238 с.
25. Шендер Т.Ю. Правовідносини у сфері використання альтернативних (відновлювальних) джерел енергії. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 5. С. 40–46.